

ธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาส ภิกขุ
DHARMA AND POLITICS FROM THE PERSPECTIVE
OF BUDDHADASA BHIKKHU

¹สุมิตรชา ซาเสน

¹Sumitcha Sasen

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ประเทศไทย
Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

sumitcha.s@ubru.ac.th

Received: September 15, 2023; **Revised:** November 20, 2023; **Accepted:** December 1, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาสภิกขุ การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดย แยกประเภทเรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ และวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) การเมืองกับธรรมมีความหมายอย่างไร 2) การเมืองมีความเป็นมาอย่างไร 3) ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่ 4) ธรรมะสำหรับนักการเมือง 5) ธรรมะกับการเมืองมีระบบการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร? และ 6) บทสรุป ผลการศึกษา พบว่า การนำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมะกับการเมืองในมุมมองพุทธทาสภิกขุ ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันโดยไม่ได้แยกสวนตามความเข้าใจโดยทั่วไป ส่วนความเป็นมาของการเมืองปรากฏในอัครคัมภีร์สูตร นักการเมืองที่ดีต้องมีความรู้และมีการปฏิบัติตามหลักคำสอนในศาสนา ส่วนการจัดการทรัพยากรเป็นการจัดการด้วยระบบที่ประกอบด้วยธรรมะตามที่ปรากฏในอัมมิกสังคณนิยม

คำสำคัญ : การเมือง, ธรรมะ, พุทธทาสภิกขุ

¹อาจารย์, ดร. หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

This article aims to study the presentation of the concepts of Dhamma and politics from the perspective of Buddhadasa Bhikkhu. This study uses methods of study and research from related documents by categorizing, compiling, and summarizing the main points. and analyze content The content is divided into 6 parts: 1) What is the meaning of politics and Dhamma 2) What is the history of politics 3) Are Dhamma and politics the same thing? 4) Dharma for politicians 5) Dharma and politics: What are the resource allocation systems and 6) Conclusion. The results of the study found that. Presenting the concepts of Dhamma and politics from the perspective of Buddhadasa Bhikkhu. Dharma and politics are one and the same thing without being separated according to general understanding. As for the history of the city, it appears in the Akkhaññī Sutta. Good politicians must have knowledge and follow religious teachings. As for resource management, it is managed with a system that consists of Dhamma as shown in Dhammic Socialism.

Keywords: Politics, Dharma, Buddhadasa Bhikkhu.

บทนำ

สังคมโลกและสังคมไทยกำลังเดินเข้าสู่ทางตันในการแก้ไขปัญหาสังคมการเมืองในสภาวะการณ์ เป็นยุคแห่งการแข่งขันมุ่งเน้นอำนาจทุน อำนาจวัตถุ นักการเมืองส่วนใหญ่ขาดคุณธรรมและจริยธรรม เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้องไม่คำนึงถึงประโยชน์ของปวงชนจนทำให้บ้านเมืองขาดเสถียรภาพทั้งด้านความมั่นคง ปลอดภัย และขาดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นในการบริหาร การจัดการทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่ตინตั้นควรเน้นการสร้างจิตสำนึกให้คนมีมีคุณธรรมและจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นนักบริหาร นักการเมือง ข้าราชการ ประชาชนจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตมีคุณธรรม ไม่มุ่งอำนาจทุน อำนาจวัตถุ โดยเฉพาะผู้ที่ใช้อำนาจรัฐโดยเฉพาะนักการเมือง ต้องเป็นผู้มีธรรมาภิบาล สูงกว่าภาคอื่น ๆ เสมือนเป็นผู้นำไปสู่การพัฒนาคน พัฒนาประเทศชาติที่ยั่งยืนและกระบวนกรแก้ปัญหาต้องอาศัยอำนาจทางการเมือง การปกครองที่เน้นและคำนึงถึงหลักคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองซึ่งการนำหลักธรรมของพุทธศาสนาเป็นแนวทางใน

การประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งนักการเมืองที่มีศักยภาพสูงมีคุณภาพมีประสิทธิภาพที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมจะนำไปสู่การเรียนรู้และนำออกสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป

พุทธทาสภิกขุเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่องค์ครูยุเนสโกยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสันติภาพ (สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย.ออนไลน์) ท่านสนใจต่อภาวะการณ์ทางการเมืองแล้วนำเสนอแนวคิดทางการเมืองต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้จริงการเมืองที่ถูกต้องประกอบด้วยธรรมะ สังคมที่หาความสงบสุขไม่ได้เพราะไม่มีความถูกต้องทางการเมืองนั่นเอง โดยพุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญในการทำให้ศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ทางสังคมได้และสามารถเป็นที่พึ่งสุดท้ายของโลก เพราะทุกศาสนามีเนื้อในที่สามารถแก้วิกฤตของโลกได้ การทำให้โลกมีศาสนาจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ในสถานการณ์ปัจจุบัน พุทธทาสภิกขุได้แสดงความเห็นว่าทุกวันนี้มีเพียงแต่ผู้รู้ธรรมะ แต่ไม่มีธรรมะ กล่าวคือไม่ได้ใช้ธรรมะมาแก้ปัญหาเท่าที่ควรและยังไม่กลัวอันตรายที่เราไม่มีธรรมะอีกด้วย แม้แต่เรื่องของการเมืองพุทธทาสได้เขียนหนังสือเรื่อง ธรรมะกับการเมือง ที่มนุษย์กับการเมืองไม่อาจหลบเลี่ยงหน้าที่ทางการเมืองหรือหน้าที่ของการปฏิบัติตามหลักธรรมะได้คือต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมในการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่เช่นนั้นการเมืองจะเป็นเรื่องทำลายโลก

ดังนั้น บทความเรื่องนี้จึงเป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องการเมืองกับธรรมะในมุมมองพุทธทาสภิกขุ เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันระหว่างธรรมกับการเมือง ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนและสังคมองค์รวม หากมองในมิติของธรรมะๆยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าของชีวิต รวมทั้งยังสอนให้มนุษย์ลดความเห็นแก่ตัว และตระหนักถึงการบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น ทั้งหมดนี้เพื่อเยียวยาให้สังคมมีพร้อมด้วยธรรมะ และนำธรรมะไปประยุกต์ใช้เป็นเครื่องนำทางชีวิตของตน และสามารถประคับประคองให้อยู่รอดในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การเมืองกับธรรมะมีความหมายอย่างไร

ธรรมะมีความหมายอย่างไร

พุทธทาสภิกขุเริ่มต้นด้วยการแสดงและชี้ให้เห็นถึงสถานะและความหมายการเมืองผ่านโครงสร้างความหมายโดยรวมของคำว่าธรรมะที่ชี้ให้เห็นถึงความหมายของธรรมใน 4 ลักษณะไว้ในหนังสือธรรมะกับการเมืองคือ (พุทธทาสภิกขุ,2544:129)

1. ธรรมชาติ
2. กฎของธรรมชาติ
3. การปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ
4. ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการปฏิบัติ นอกจาก

นอกจากความหมายของคำว่าธรรมะข้างต้นแล้วพุทธทาสยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ธรรมะคือศีลธรรมเป็นเรื่องการทำหน้าที่ตามปกติของบุคคล สังคมย่อมมีความสุข ซึ่งบุคคลก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและทุกหน่วยมีศีลจะทำให้สังคมมีความปกติและมีความสุข

การเมืองมีความหมายอย่างไร

พุทธทาสภิกขุได้ให้คำจำกัดความ การเมืองคือ ระบบการจัดหรือการกระทำเพื่อคนจำนวนมากระบุกันโดยปราศจากปัญหาโดยไม่ต้องใช้อาญา (พุทธทาสภิกขุ.2529:42) โดยอาญาหมายถึง สิ่งที่น่ารัฐศาสตร์และนักกิจกรรมทางการเมืองจำนวนมาเรียกการไม่ใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธี ทำให้การเมืองมีความหมายครอบคลุมเป็นอย่างยิ่งเพราะระบบการจัดหรือการกระทำนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือพื้นที่ของการกระทำของมนุษย์ได้มากมายไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่กับเฉพาะรัฐ รัฐบาลหรือนักการเมืองตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

การเมืองมีความเป็นมาอย่างไร

สำหรับความเป็นมาของการเมืองตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุโดยมองว่า การเมืองเป็นเรื่องธรรมชติ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและเป็นระบบจัดการกับปัญหาในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง โดยมีอัครคณฺยสูตร (ที.ปา.ไทย) 11/111-113/83) กล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า วิวัฒนาการของความเป็นมนุษย์ ที่เกิดขึ้นและดำเนินไปด้วยต้นเหตุจากการลงมือสร้าง วัตถุ ภายนอกเท่าที่ปรากฏมีอยู่ในระบบวิวัฒนาการของธรรมชาติและเริ่มยึดติดในผัสสะคือกระทบกันระหว่างอายตนะภายในโดยมี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับอายตนะภายนอกโดยมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสสละ ธรรมารมณฺ์ ทำให้มนุษย์ติดในความเอร็ดอร่อย เป็นธรรมดาของสังคมนมนุษย์ที่จะมีบางคนลงหาบางสิ่งบางอย่างมากกระตุ้นรสชาติทางผัสสะ ความเอร็ดอร่อยทางอายตนะทั้งหลายครั้งแล้วก็จะเฝ้าผู้ลงกระทำตามจนในที่สุดก็เลียนแบบพฤติกรรมนี้กันอย่างแพร่หลาย กลายเป็นกระแสยึดติดต้องหามาบริโภคหามาสร้างความเอร็ดอร่อยทางอายตนะมากขึ้นๆ เรื่อย ๆ

จุดหักเหที่สำคัญของพระสูตรนี้คือ เมื่อถึงช่วงหนึ่งของวิวัฒนาการจะมีบางคนเริ่มสะสมผลผลิตจากธรรมชาติไว้เป็นส่วนเกิน ครั้นเมืองมีคนหนึ่งเริ่มสะสมส่วนเกินก็เป็นธรรมดาที่คนอื่นจะเริ่มทำตามบ้าง จากนั้นก็กลายเป็นพฤติกรรมที่เลียนแบบกันไปทั่ว แล้วก็เริ่มขยายการสะสมส่วนเกินนั้นมากขึ้นตามลำดับ จากหนึ่งเป็นสอง จากสองเป็นสี่ จากสี่เป็นแปด ในที่สุดจึงส่งผลทำให้เกิดความขาดแคลน ชนิดที่ไม่อาจรอคอยผลิตผลจากธรรมชาติอีกต่อไปได้ จึงต้องมีการแบ่งที่ดินและผลิตผลจากธรรมชาตินั้นให้เป็น กรรมสิทธิ์ ของใครของมันไม่อาจล่วงเกินล่วงละเมิดกันได้ ทรัพย์สินส่วนตัวหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงเริ่มปรากฏขึ้นและมีการสงวนของตนไว้ไม่บริโภค แต่กลับไปลักขโมยของผู้อื่นมาบริโภค เป็นการล่วงละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นนั่นเองที่เป็นที่มาของความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคมหรือถ้ากล่าวอย่างในปัจจุบัน คือปัญหาของการจัดสรรทรัพยากรและ

ปัญหาของการสะสมส่วนเกิน สุดท้ายย่อมจบลงด้วยการเอารัดเอาเปรียบกันและกันนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด

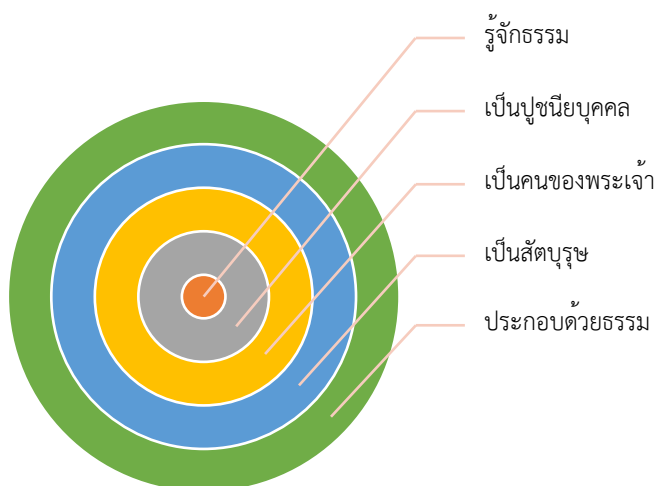
ธรรมะกับการเมืองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่

สำหรับประเด็นคำถามว่า การเมืองกับธรรมะเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่นี้ พุทธทาสภิกขุเสนอความเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่มคนหรือเรียกว่าสังคมคือการที่คนต้องมาอยู่ร่วมกันในการอยู่ร่วมกันนั้น จะพูด จะทำ และจะคิดอย่างไร จึงจะส่งผลดีต่อสมาชิกของกลุ่มหรือสังคมนั้น ประเทศนั้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ลด ละ เลิก ความขัดแย้งได้บ้าง การเมืองในภาคปฏิบัติและเนื้อหาถือ การบริหารจัดการสังคม องค์กรหรือรัฐให้ขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2538: 2) ทั้งหมดนี้จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีสิ่งสำคัญประการหนึ่งเป็นกำกับนั้นคือ ตัวรู้หรือ ตัวปัญญา เพราะตัวรู้และตัวปัญญาจะเป็นสิ่งทำหน้าที่พิจารณา ตรวจสอบ วินิจฉัย สั่งการ และกำกับผ่านกลไกต่าง ๆ ที่สร้างขึ้น สิ่งที่ต้องรู้คือตัวความจริงทั้งที่ตัวมนุษย์และสภาพแวดล้อม และการปฏิบัติการเชื่อมโยงตนเองกับความจริงให้ถูกต้อง ระหว่างความจริงที่ตัวเองกับความจริงที่เป็นสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรม เมื่อใดสังคมขาดองค์ความรู้เรื่องความจริงหรือรู้ แต่รู้ไม่ถูก ไม่ครบถ้วน การเชื่อมโยงก็จะผิดเพี้ยน และเมื่อเชื่อมโยงผิดเพี้ยน ก็จะทำให้ผลผิดเพี้ยน กล่าวคือแทนที่จะช่วยสร้างสุขก็กลายเป็นสร้างทุกข์ อย่างที่เราได้ยินได้ฟัง และได้พบเห็นในปัจจุบัน ความที่ว่านี้คือ ธรรมะ

นอกจากนี้ท่านพุทธทาสภิกขุยังมองการเมืองเป็นเรื่องศีลธรรม เพราะผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน ต้องจัดสรรทรัพยากรภายในรัฐให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกคน หากนักการเมืองไม่มีศีลธรรมก็ย่อมจะจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง และผลสุดท้ายก็จะนำความเดือดร้อนมาให้กับประชาชน ตัวประชาชนเองในฐานะที่เป็นผู้ขับเคลื่อนองค์กรทางการเมือง และยังเป็นผู้รับผลในทางการเมือง หากไม่มีศีลธรรมก็ย่อมจะยิ่งซ้ำเติมกันไปใหญ่ ฉะนั้น ศีลธรรมจึงเป็นหัวใจหลักของการเมือง และด้วยเหตุนี้เองธรรมะกับการเมืองจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุ

ธรรมะสำหรับนักการเมือง

ในส่วนของธรรมะสำหรับนักการเมืองถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของการทำหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายที่กำหนดให้สิ่งทั้งหลายไม่เห็นแก่ตัว พุทธทาสภิกขุได้เสนอธรรมะสำหรับนักการเมืองมี 5 ประการ (พุทธทาสภิกขุ, 2529:38) แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

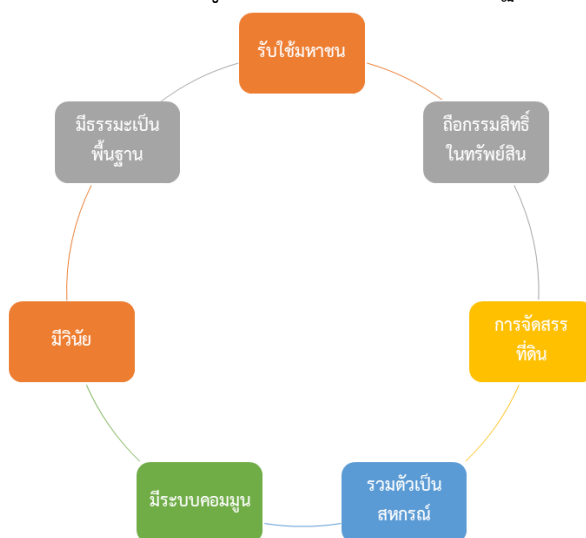
แผนภาพที่ 1 ธรรมะสำหรับนักการเมืองของพุทธทาสภิกขุ

จากหลักการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า การเป็นนักการเมืองตามมุมมองของพุทธทาสภิกขุ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะตัวนักการเมืองหรือบุคคลที่มีอาชีพเป็นนักการเมืองหรือเล่นการเมืองอย่าง นักการเมืองที่เป็นรูปธรรมที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในระบอบการเมืองในปัจจุบันนี้ หากพิจารณาตาม หลักการดังกล่าวทำให้เห็นว่า คนทุกคนสามารถและมีตลอดจนต้องมีความเป็นนักการเมืองไม่มากนัก ในระดับธรรมะกับการเมือง สิ่งที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่านักการเมืองตามมุมมองของพุทธทาส ภิกขุท่านหมายถึงนักการเมืองที่มีคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีไปจนถึงคุณสมบัตินักการเมืองทาง ศาสนาโดยมี นักการเมืองสัตบุรุษ นักการเมืองการเมืองของพระโพธิสัตว์ และนักการเมืองของพระเจ้า ซึ่งเป็นการกล่าวถึงการที่นักการเมืองได้มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักศาสนา พุทธทาสภิกขุไม่ได้มุ่งไปที่นักการเมืองที่เห็นๆกันอยู่ในปัจจุบัน แต่เน้นที่นามธรรมของความเป็น นักการเมืองที่คนทุกคนสร้างให้เกิดขึ้นได้ในตัวเองได้และเป็นบรรทัดฐานให้กับความเป็นผู้นำในทุก กลุ่มทุกสังคมด้วย

จะเห็นว่า การปกครองในระบบธรรมะหรือธัมมิกสังคมนั้นผู้นำต้องมีปัญญาสามารถในการ แก้ปัญหาของคนส่วนรวมและมีธรรมะกล่าวคือหลักทศพิธธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง แล้วส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน รู้จัก การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักธรรมะที่ทุกสิ่งไม่อาจอยู่รอดได้โดยการไม่พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกันได้ และให้ดำรงอยู่ในศีลธรรมเป็นหลักประจำใจ ไม่เบียดเบียนกัน โดยเห็นสมาชิกในสังคม เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย และร่วมกันประพฤติปฏิบัติ รักษาป้องกันการละเมิดโดยสังคมนั้นร่วมกัน

ธรรมะกับการเมืองมีระบบการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร

สำหรับประเด็นคำถามว่า ธรรมะกับการเมืองมีการจัดสรรทรัพยากรมีลักษณะอย่างไร ? ระบบการปกครองที่ดีและเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้นำและสมาชิกในสังคมได้นั้นต้องเป็นระบบการปกครองที่น่าหลักธรรม เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความเกื้อกูลกันและยังประโยชน์มาสู่สังคมโดยแท้จริง พุทธทาสภิกขุได้เสนอแนวคิดธัมมิกสังคมนิยมไว้ได้อย่างน่าสนใจ โลกต้องมีการปกครองที่ไม่เห็นแก่ตัวและประกอบด้วยธรรมะ ระบบการปกครองในโลกที่ไม่เห็นแก่ตัวบุคคลเรียกว่า “ธัมมิกสังคมนิยม” คือสังคมที่ประกอบด้วยธรรมะ โดยเห็นแก่เพื่อนมนุษย์ไม่เห็นแก่ตัวเอง และการเห็นแก่ส่วนรวมต้องอยู่บนพื้นฐานของธรรมะ ดังนั้น ธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นระบบที่ถือเอาประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก (พุทธทาสภิกขุ, 2523: 449) โดยมีองค์ประกอบ 7 ข้อ ได้แก่ การรับใช้มหาชน การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การจัดสรรที่ดิน การรวมตัวเป็นสหกรณ์ มีระบบคอมมูน ความมีวินัย การอยู่กับพระ/มีพระธรรมเป็นพื้นฐาน แสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงหลักธัมมิกสังคมนิยมของท่านพุทธทาสภิกขุ

จากหลักการข้างต้นทำให้เห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรมีการประกอบด้วยธรรมะเป็นพื้นฐานซึ่งเป็นระบบการจัดสรรทรัพยากรที่ปรากฏในแนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมที่ทำให้เข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นกล่าวคือ แนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยม มีความหมายและรูปแบบในบริบทของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ เป็นการแสดงทัศนะและจุดยืนอย่างชัดเจนยิ่งดังที่เราจะเห็นได้ชัดว่าข้อเสนอของพุทธทาสภิกขุที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของมุมมองที่มีการเมืองในโลกปัจจุบัน โดยที่พุทธทาสภิกขุหมายถึงระบบการเมืองแต่ละระบบนั้นมีความคิดและแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร เมื่อ

ท่านกล่าวถึงระบบสังคมนิยม ท่านเน้นความสำคัญของการถือครองกรรมสิทธิ์ที่เป็นเสมือนการให้ยืม เพื่อสร้างประโยชน์ มีการจัดสรรที่ดินอย่างทั่วถึงอย่างเป็นธรรม มีการดำเนินการแบบสหกรณ์ ในทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมีระบบคอมมูนที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาอย่างสอดคล้องกับแต่ละท้องถิ่นเป็นสังคมที่มีความเป็นวินัยและมีระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่สอดคล้องกับหลักศาสนา มีความหมายและรูปแบบในบริบท

บทสรุป

พุทธทาสภิกขุได้มีความสนใจต่อภาวะการณ์ทางการเมืองแล้วนำเสนอแนวคิดทางการเมืองต่อสาธารณะเพื่อชี้ให้เห็นว่าแท้จริงการเมืองที่ถูกต้องประกอบด้วยธรรมะโดยที่ธรรมะกับการเมืองเป็นเรื่องที่ใกล้ชิดมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองด้วยในเวลาเดียวกัน การเมืองในทัศนะพุทธทาสภิกขุจึงเป็นสิ่งเดียวกับศีลธรรมทำให้เห็นว่าธรรมะกับการเมืองจึงเป็นสิ่งเดียวกัน ในส่วนนักการเมืองจะเป็นนักการเมืองที่ดีได้จำเป็นต้องมีความรู้และเข้าใจตลอดจนปฏิบัติตามหลักศาสนากล่าวคือนักการเมืองต้องมีความภาคทฤษฎีซึ่งเป็นเรื่องของและภาคปฏิบัติคือการมีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การเป็นนักการเมืองของพระเจ้า การเป็นนักการเมืองของพระโพธิสัตว์ และการเป็นนักการเมืองของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ธรรมะกับการเมืองยังมีระบบการจัดสรรทรัพยากรผ่านระบบธรรมะเช่นกันโดยเรียกระบบนี้ว่าธัมมิกสังคมนิยมเป็นระบบการเมืองที่ประกอบด้วยธรรมะที่จะต้องสร้างประโยชน์แก่มวลมหาประชาชนหรือสังคมอาจกล่าวได้ว่าศีลธรรมกับการจัดการสังคมของมนุษย์นั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้เนื่องจากมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อโลกใบนี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้นเรื่องของการเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีทางที่สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม และทำให้โลกและสมาชิกในโลกมีความปกติ สงบ และอยู่ในภาวะที่ดียิ่งๆ ขึ้น ประโยชน์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยศีลธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2538). *แนวคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2523). *เมื่อธรรมครองโลก*. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ, .

_____. (2529). *ธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM*. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พันธ์ตั้ง จำกัด.

_____. (2529). *ธรรมทานก่อนตาย*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา

- _____. (2549). *พุทธทาสธรรม 11 : เศรษฐศาสตร์พุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- _____. (2529). *สังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา*. ในธัมมิกสังคมนิยม DHAMMIC SOCIALISM (ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :บริษัท ประยูร วงศ์พันธ์ตั้ง จำกัด.
- _____. (2539) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย. (2566). ยูเนสโกยกย่องพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) .ออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.attth.org/ยูเนสโกยกย่อง-ท่านพุทธทาสภิกขุ>.
- ศิริพงษ์ เสาภายใน. (2558). *หลักและกระบวนการบริหารการศึกษาทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : มิตรภาพการพิมพ์และสตีวิโอ.
- สายพิน มัตตะนามะ. (2559). *การตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียน บ้านลุงพล อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุธาดา โพธาราม. (2556). *การตัดสินใจของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาใน โรงเรียนเทศบาลเมืองจันทบุรี 1*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แสงดาว เชื้อนนไชย. (2557). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษาเขตตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- อาแซ ยะเยรี. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายของรัฐในเขตจังหวัดสงขลา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เอกสิทธิ์ คงทอง. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและความพึงพอใจของผู้ประกอบการ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการฝากส่งสินค้าผ่านบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด*. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Griffith, M. (1998). *Educational Research for Social Justice: getting off the Fence Doing qualitative Research in Educational Settings*. Michigan : Open University Press.
- Hill, H. (1980). *Making Decisions: a Multi-disciplinary Introduction*. Massachusetts : Addison-Wesley.
- Simon, A. (1976). *Administrative Behavior*. New York : The Free Press.

